

کوششی از سوی APUR اپور درخصوص مباحث مربوط به

طرح جامع تهران

مؤسسه شهرسازی APUR، مشاور خارجی نهاد تهیه طرح‌های جامع و تفصیلی تهران است که خدمات مشاوره خود را در چارچوب برگزاری دو کارگاه هر کدام به مدت یک هفته در اردیبهشت و خرداد ۸۴ با حضور مشاورین طرح جامع و مدیران و مسئولان ذیربط دولتی و شهرداری تهران برگزار کرده است.

در این کارگاه طرح‌های شهری و نظام برنامه ریزی شهرهای تهران و پاریس معرفی شد و مورد بحث قرار گرفت. APUR متعاقباً گزارش کتبی خود را از کارگاه‌ها و پیشنهادات و اظهارنظر خود را درباره مطالعات طرح جامع جدید و آینده تهران ارسال کرد. نوشتار حاضر از سوی APUR برای این شماره شهرنگار ارسال شده است.

مؤسسه APUR، کارگزار برنامه ریزی شهری پاریس است که تجربیات زیادی در همکاری‌های مشترک با کشورهای دیگر (از جمله برزیل، مصر، کامبوج...) پیرامون موضوعات مربوط به پروژه‌های شهری، تا طرح‌های جهانی مربوط به توسعه، کسب نموده است. مؤسسه APUR در دسامبر ۲۰۰۴ همکاری‌های خود را با تهران آغاز، و تا سال ۲۰۰۵ موفق به اتمام دو مأموریت کاری شد که قبلاً انتشار یافته است. هدف از این مأموریت‌ها ارائه شکلی تازه برای طرح جامع توسعه تهران بود که اخیراً تهیه شده بود. هم چنین APUR چندین بار میزبانی هیئت‌های ایرانی که مشاورین نهادهای گوناگون بودند و به منظور آشنائی با پروژه‌های شهر پاریس و به طور کلی شهرسازی در پاریس و حومه‌های آن به فرانسه سفر کردند را عهده دار شد. این مقاله شرح مختصری است درخصوص طرح جامع تهران، و نقاط ضعف و قوت آن. در اینجا ابتدا به عناصر اصلی بررسی‌ها اشاره می‌شود.

هدف‌های از پیش تعیین شده برای رشد است. درعین حال، تحولات شهری باید عمیقاً مورد بررسی قرار گیرند تا نیازهای مردم مشخص شده و طرح‌ها در جهت انجام این خواسته‌ها سوق داده شوند. دستورالعمل پروژه‌ها باید با توجه به واقعیت‌های به دست آمده از بررسی‌ها تنظیم شوند.

لزوم انجام بررسی‌های گسترده و به هم پیوسته

اقدامات زیادی توسط شرکت‌های مهندسی مشاور درخصوص "طرح جامع تهران" صورت گرفته ولی دارای کمبودهایی است که به آنها اشاره می‌شود: اول آنکه به نظرمی‌رسد در پروژه تهران همه

مدیریت یک شهر مستلزم گزینه‌هایی است که برمبنای

محکم، استوار باشند

روند برنامه ریزی توسعه یک شهر مستلزم داشتن دستورالعمل و

■ مسکن: وضعیت موجود، نیازهای آتی، با توجه به تفاوت درآمدها و تفاوت مکانها با در نظرگرفتن وضعیت مکانی شهر، خانه سازی‌های غیررسمی، موقعیت‌های بازسازی شهری و...

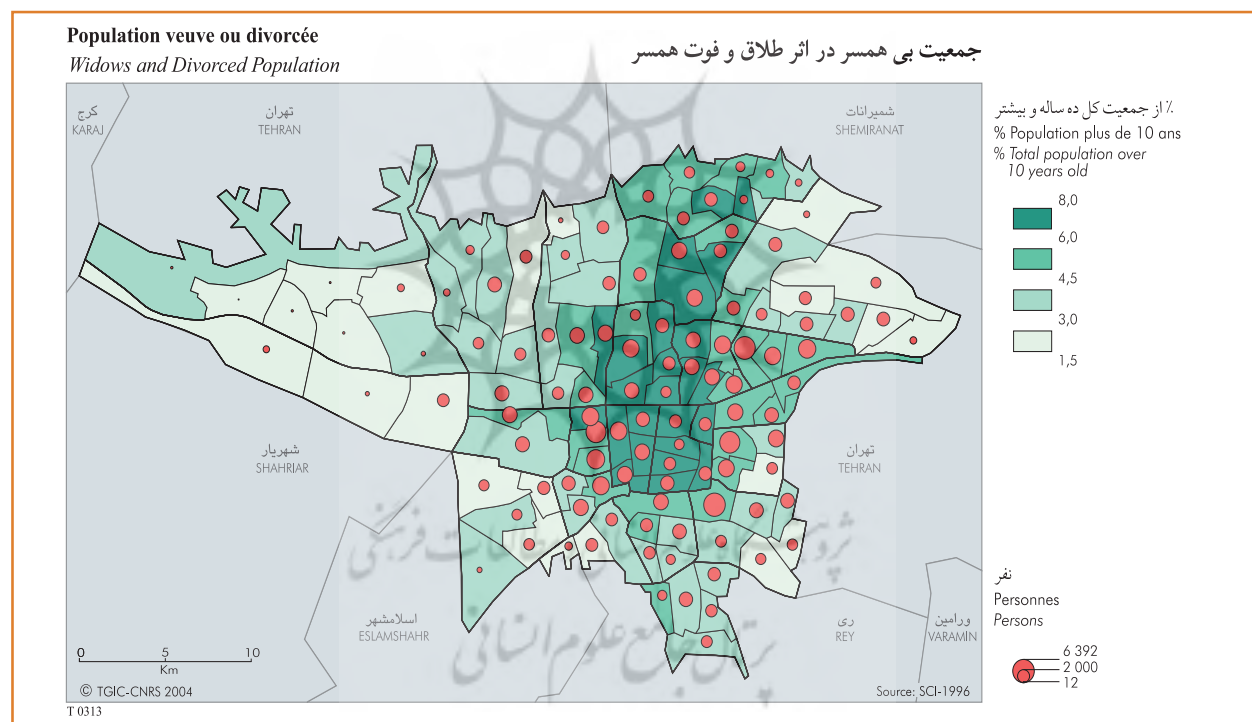
■ تجهیزات: امکانات موجود بهداشتی، ورزشی، فرهنگی و... با توجه به محدوده‌های جغرافیائی، کمیت نمائی برای رفع نیازهای برآورده نشده، نیازهای جدید با توجه به وضعیت جامعه شناختی و...

■ اقتصاد: دارائی‌های تهران و جمعیت آن، موضوع درآمدها، خدمات ارائه شونده به مردم و خانواده‌ها و... همه این موضوعات بایستی با مطالعات مربوط به سیستم حمل و نقل، تحلیل‌های شهری، مقررات فعلی، آن دسته از پروژه‌های موجود شهری که می‌تواند اثراتی مهم بر توسعه شهرداری باشد و... همراه باشد. دیدگاه‌هایی که سطح گسترده‌ای از موضوعات را دربرمی‌گیرند، ضمن کمک به دستیابی به ایده‌های بهتر، به یافتن راه‌های کارآمدتر نیز منجر می‌شوند.

بررسی‌ها و مطالعاتی که صورت گرفته، کاملاً مورد بهره برداری واقع نشده است. درحالی که این اقدام کاملاً ضرورت دارد و یک طرح جامع باید براساس ترکیب و مصالحه‌ای بین کلیه بررسی‌های انجام شده درخصوص موضوعات گوناگون؛ طرح جامع جدید با عبور از مقیاس‌های مختلف داخلی و جهانی تدوین شود.

بررسی‌های اجتماعی-اقتصادی

دراین خصوص مهندسیین مشاور اصولاً چندان به موضوعات اجتماعی- اقتصادی نپرداخته‌اند و در نتیجه شرکت هماهنگ کننده نیز آن را مدنظر قرار نداده است. نه تنها تصویری از وضعیت فعلی، بلکه پیش بینی مشکلات آتی و راه‌های ضروری برای مواجهه با آنها نیز مورد نیاز است. بررسی‌های اجتماعی- اقتصادی در تدوین یک پروژه شهری بسیار حیاتی است زیرا بر آن اساس است که مشخص می‌شود پروژه برای چه گروه‌هایی از مردم به مورد اجرا گذارده شده است.

تهران به عنوان یک پایتخت و یک کلانشهر

حوزه دیگری که تاحدی نادیده گرفته شده موقعیت مکانی شهرتهران در سلسله مراتب شهری به عنوان پایتخت کشور یک کلانشهر گسترده، موقعیت آن به عنوان محور یک کلانشهر، و موقعیت مکانی آن در منطقه (خاورمیانه) و در اقتصاد جهانی می‌باشد. این امر بویژه از آن جهت بسیار با اهمیت است که می‌باید در خصوص اینکه رونق کدام بخش‌های اقتصادی منجر به توسعه می‌شوند، بازار مسکن و زمین به چه نحوی باید متحول

از جمله عناصر جامعه شناسی می‌توان به مسئله بیوه گان و طلاق گرفته‌ها اشاره کرد (منبع: اطلس کلانشهر تهران، تهیه شده در TGIC).

موضوعات اجتماعی- اقتصادی دیگر شامل عناوین ذیل است:
 ■ جمعیت شناسی: بررسی کمی و کیفی جمعیت بر مبنای سن، محله‌ها، نوع کار (کارکنان، کارگران، کارمندان...) و...
 ■ تحولات اجتماعی: خانواده، زنان، شیوه‌های زندگی، موضوعات مربوط به هویت، مهاجرت، و برون کوچی و...

شود به ویژه در جهت جذب مشارکت کمپانی‌های بین‌المللی، و اینکه شبکه حمل و نقل در چه مسیری باید توسعه یابد و... تصمیم‌گیری نماید.

نماید. هم چنین لازم است همه شرکت‌های مهندسی مشاور در یک کار گروهی و هماهنگ و در یک جهت حرکت کنند. کار انفرادی بی نتیجه است، درحالی که باید به طور مستمر تبادل نظر در خصوص واقعیت‌های موجود از یکسو، و پروژه در دست اقدام از سوی دیگر، وجود داشته باشد تا حداکثر منافع برای مردم حاصل شود.

همکاری و هماهنگی: مهم‌ترین عناصر تعیین کننده در طرح جامع تهران

به منظور همکاری و هماهنگی، تشکیلات و روشی موجود است و بدین شکل عمل می‌کند که موضوعات و بررسی‌های محلی به شرکت‌های مختلف مهندسی مشاور به پیمانکاری فرعی داده می‌شود، که همین اقدام نیاز به یک هماهنگی قدرتمند دارد. این امر بویژه از آن جهت اهمیت دارد که انجام یک طرح جامع مستلزم وجود رهبریت پرقدرتی است که بتواند کلیه انرژی‌های موجود را در جهت تحقق پروژه مشترک سوق بدهد. در مأموریت‌های پیشین ما مشخص شد این مسئله نقطه ضعفی برای انجام پروژه است زیرا به دلایل گوناگون از جمله مسائل قانونی بودن، پیچیدگی‌های تشکیلاتی و... ایجاد هماهنگی بین افراد مشکل بود. به همین جهت پیشنهاد کردیم یک کمیته استراتژیک برای هدایت کارهای مربوط به دستورالعمل‌های اصلی تشکیل شود. این درحالی است که بررسی اقدامات روزمره کماکان به عهده شرکت هماهنگ کننده خواهد بود.

علاوه بر این باید اذعان کرد که مشارکت اخیراً ایجاد شده بین دولت و شهرداری قطعاً به موفقیت طرح جامع کمک خواهد کرد. این امر نقطه آغاز گسترش تبادل نظر میان همه طرف‌های ذینفع در طرح جامع که شامل سازمان‌های غیردولتی، شهروندان، شرکت‌های حمل و نقل، ساختارهای سازمانی و غیره می‌باشد. نظرخواهی از مردم به درک بهتر نیازهای جامعه و یافتن راه حل مناسب برای مسائل گوناگون منجر خواهد شد.

درخاتمه باید گفت تا به حال مطالعات زیادی به منظور توصیف واقعیت‌های شهر تهران و یافتن راه حل‌هایی جهت ارتقاء وضعیت شهری و اجتماعی آن صورت گرفته است. اما همین اقدامات نیز اگر با رویکردهای مختلف مورد بررسی قرار گرفته و به سوی یک هدف مشترک سوق داده شود مفیدتر خواهد بود. این قدمی است استراتژیک که در راستای توسعه شهر تهران برداشته شده و در صورتی که اراده سیاسی قدرتمندی حامی آن باشد، شهر تهران را به شکلی اساسی دگرگون خواهد کرد. ■

تعیین پروژه‌ای برای شهر تهران

درعین حال مطالعات فوق باید با دستورالعمل پیشینی درخصوص تعریف پروژه جهانی تهران، این که چه امکاناتی برای شهر تهران و جمعیت آن مناسب است؟ این شهر باید چگونه باشد؟ همراه گردد.

به طور مثال: در برنامه ریزی شهری پاریس سه هدف عمده ذیل در نظر گرفته شده بود که عبارت بودند از:

- ارتقاء کیفیت زندگی مردم پاریس بر اساس اصول توسعه پایدار.
- ارتقاء جذابیت‌های شهر پاریس و افزایش فرصت‌های کاری.
- کاهش نابرابری‌ها به منظور ایجاد همبستگی بیشتر مردم پاریس.

این اهداف از وضوح کافی به منظور هدایت تحلیل‌های اجتماعی-اقتصادی برخوردار بوده و درعین حال بر مبنای واقعیت‌های استنباط شده پی ریزی شده‌اند. به طور مثال همه می‌دانند که در میان جامعه پاریس انواع گوناگونی از نابرابری‌ها وجود دارد. از آنجاکه عدالت اجتماعی یکی از اهداف سیاسی شهرداری است، کاهش نابرابری‌های فوق‌الذکر یکی از هدف‌های اصلی است. بدین ترتیب تحلیل‌های انجام شده به منظور یادآوری اهمیت درک دلایل وضع موجود، مشخصه‌های اصلی آن، عواقب آن بر مردم، حومه‌ها و بر نحوه رفتارها و غیره می‌باشد.

تهران به منظور پیشبرد امر توسعه باید اهداف مشخصی ارائه